

ombudsman

už 20 let pomáháme bez rozdílu

Č. j.: KVOP-43792/2020/S

Zpráva veřejného ochránce práv o činnosti za 3. čtvrtletí roku 2020

Podle § 24 odst. 1 písm. a) zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, informuji Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky o své činnosti.

A. Činnost ochránce v číslech	3
B. Veřejná správa	7
B.1 Je nastavení příspěvku na zdravotní pomůcku spravedlivé? (sp. zn.: SZD 15/2019)	7
B.2 Pochybení při výkonu dohledu orgánu sociálně právní ochrany dětí nad péčí chlapce vedlo k jeho smrti (sp. zn.: 4436/2019/VOP)	8
B.3 Nevyhovění žádosti o podklady ze správního spisu (sp. zn.: 2980/2020/VOP).....	8
B.4 Vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání (sp. zn.: 4793/2019/VOP)	9
B.5 Uplatňování slevy na manžela u daně z příjmů na základě nesprávného potvrzení o vyplacených dávkách (1815/2019/VOP)	10
B.6 Konference, kulaté stoly a školení	12
C. Dohled nad omezováním osobní svobody a sledování vyhoštění.....	13
C.1 Systematické návštěvy a sledování vyhoštění.....	13
D. Ochrana před diskriminací.....	17
D.1 Neprodouzení pracovní smlouvy z důvodu věku (sp. zn. 5676/2018/VOP)	17
D.2 Příručka antidiskriminačního práva pro vzdělavatele v sociální práci (sp. zn. 79/2020/DIS)	18
D.3 Odmítnutí hospitalizace v doprovodu asistenčního psa (sp. zn. 6779/2019/VOP).....	18
D.4 Výzkum: Rozhodování českých soudů o diskriminačních sporech v letech 2015–2019 (sp. zn. 61/2019/DIS)	19
D.5 Osvěta	20
D.6 Zásadní pracovní setkání	20
D.7 Kulaté stoly	20
E. Sledování práv lidí se zdravotním postižením	22
E.1 Poradní orgán – výběr nových členů	22
E.2 Výzkumy a doporučení ke zlepšení situace lidí s postižením	22
E.3 Mezinárodní spolupráce	23
E.4 Spolupráce s neziskovými organizacemi a lidmi s postižením.....	23
E.5 Konference, kulaté stoly a školení	24

A. Činnost ochránce v číslech

Ve 3. čtvrtletí 2020 jsme obdrželi celkem 1972 podnětů, čímž jsme oproti roku 2019 ve stejném období zaznamenali nárůst podnětů o 5,4 %. Podíl podnětů v působnosti (69 %) se drží pod průměrem roku 2019 (71 %). Nejvíce podnětů se tradičně týkalo sociálního zabezpečení – zejména důchodů (127), činnosti vězeňské služby (101), staveb – územního, stavebního řízení a užívání staveb (93) a pobytu cizinců (86).

V 72 podnětech lidé namítli nerovné zacházení, z toho v 45 případech z důvodů zakázaných antidiskriminačním zákonem.

Ve 14 případech jsme také poskytli informace a analýzy týkající se diskriminace mezinárodním subjektům či vnitrostátním orgánům.

Navštívili jsme 4 zařízení (dům sociálních služeb, psychiatrickou kliniku, vazební věznici a výchovný ústav).

Prostudovali jsme 2 620 správních rozhodnutí o vyhoštění. Ve třetím čtvrtletí roku 2020 proběhlo jedno sledování vyhoštění cizince.

Vyřídili jsme 17 žádostí o informace.

Zapojili jsme se do 15 řízení o připomínkování právních předpisů či strategií.

Činnost a počty podnětů ilustrují následující obrázky:

PODNĚTY

1972

podnětů doručených ve III.
čtvrtletí 2020

5,4%

nárůst oproti III. čtvrtletí
2019

69%

podnětů patřilo do
působnosti ombudsmana, a
mohl se jimi tedy zabývat

důchody | 127

činnost Vězeňské služby
ČR | 101

územní, stavební řízení,
užívání stavby | 93

pobyt cizinců | 86

72

podnětů s námitkou
nerovného zacházení

diskriminace ve smyslu
antidiskriminačního zákona se
týkalo **45** podnětů

ČINNOST

2620

prostudovaných
rozhodnutí o vyhoštění

oproti minulému
čtvrtletí je to nárůst

o **428 %**

navštěvy **4** zařízení

17 vyřízených žádostí
o informace

DOPORUČENÍ:

- Příručka pro
vzdělavatele
v sociální práci

- Pro orgány inspekce práce
k doložkám mlčenlivosti
k výši odměny

VÝZKUMY:

- Poskytování MOP pro
nezaopatřené děti

- Rozhodování českých soudů
o diskriminačních sporech

PŘIPOMÍNKY

ombudsman
připomínkoval

15 právních předpisů
či strategií

oproti předchozímu čtvrtletí
je to nárůst o **114 %**

PŘÍKLADY PŘIPOMÍNEK:

- Připomínky k návrhům vyhlášek, které mají provádět nový zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech.

- Připomínky k návrhu zákona o zdravotních službách.

- Připomínky k návrhu vyhlášky o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

- Připomínky k návrhům vyhlášek, které mají provádět nový zákon o soudních tlumočnících a soudních překladatelích.

B. Veřejná správa

Již od roku 2001 ochránce chrání osoby před nezákonným či jinak nesprávným jednáním nebo nečinností správních úřadů. Má právo nahlížet do spisů, žádat úřady o vysvětlení a může vést místní šetření. Zjistí-li pochybení úřadu, doporučuje opatření k nápravě, rozhodnutí úřadu nemůže zrušit ani nahradit.

Ochránce v rámci své činnosti také zjišťuje praxi orgánů státní správy, např. uskutečněním výzkumů či individuálními dotazy. Získané poznatky využívá k zefektivnění činnosti dotčených orgánů.

Dále v textu uvádím výběr pěti vybraných případů, kterými jsme se ve třetím čtvrtletí roku 2020 zabývali.

B.1 Je nastavení příspěvku na zdravotní pomůcku spravedlivé? (sp. zn.: SZD 15/2019)

Již několik let upozorňujeme ministryni práce a sociálních věcí na nespravedlivé vymezení zdravotních postižení odůvodňujících přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku.

Nejpalčivěji vnímáme problém u osob, které jejich těžké zdravotní postižení omezuje v pohyblivosti. Výčet zdravotních postižení odůvodňujících přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku je totiž omezen pouze na třináct těžkých vad nosného nebo pohybového ústrojí (například anatomická ztráta obou dolních končetin v bérkách a výše, funkční ztráta obou dolních končetin na podkladě úplné obrny (plegie) nebo těžkého ochrnutí, atd.). A na dvanáct zdravotních postižení interní povahy způsobující těžké omezení pohyblivosti (srdeční selhání u osob zařazených na čekací listinu k transplantaci srdce, implantace dlouhodobých podpor oběhu, srdeční selhání s klidovými formami dušnosti ve funkční třídě NYHA IV a další).

Výčet nárokových postižení nelze rozšiřovat, a to ani tehdy trpí-li osoba jiným neméně závažným zdravotním postižením, které se projevuje srovnatelně závažnou poruchou pohyblivosti. Typickým příkladem je těžká porucha pohyblivosti zapříčiněná onemocněním nebo poškozením mozku (roztroušená skleróza, Parkinsonova nemoc, demence a mnohé další). Dle výkladu, který zastává Ministerstvo práce a sociálních věcí, jde o „vadu mozku“, a proto nelze postižení podřadit pod vadu nosného nebo pohybového ústrojí ani pod postižení interní povahy, ačkoli může mít stejné funkční projevy – srovnatelně těžkou poruchu pohyblivosti. Žádosti lidí mající tato postižení proto Úřad práce ČR zamítá.

Opakovaně upozorňujeme, že současný stav nenaplnuje závazky státu vyplývající z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Dle článku 28 Úmluvy je úkolem státu zajistit lidem s postižením rovný přístup ke kompenzačním pomůckám a další pomoci související s uspokojováním potřeb vztahujících se ke zdravotnímu postižení. Státy mají rovněž povinnost přijmout účinná opatření k tomu, aby kompenzační pomůcky a jiná opatření sloužící k zajištění mobility lidí s postižením učinily finančně dostupnými.

Příloha č. 1 k vyhlášce č. 388/2011 Sb. a příloha k zákonu č. 329/2011 Sb. vyžadují komplexní novelizaci tak, aby nárok na zvláštní pomůcky získali všichni ti, kteří trpí závažnou poruchou pohyblivosti, bez ohledu na zdravotní postižení, které poruchu pohyblivosti způsobuje.

B.2 Pochybení při výkonu dohledu orgánu sociálně právní ochrany dětí nad péčí chlapce vedlo k jeho smrti (sp. zn.: 4436/2019/VOP)

- I. Po převzetí spisové dokumentace je nově příslušný OSPOD povinen řádně a včas aktualizovat individuální plán ochrany dítěte (§ 10 odst. 3 písm. d) zákona o sociálně-právní ochraně dětí).
- II. V případě přestěhování rodiny s dítětem, nad kterým byl stanoven dohled, je nutné ze strany OSPOD dohled řádně dál vykonávat nebo včas požádat o pravidelná šetření OSPOD, do jehož správního obvodu se rodina přestěhovala (§ 13 odst. 1 písm. b) a § 62 odst. 3 zákona o sociálně-právní ochraně dětí).

Na základě zpráv z médií a podnětů od třetích osob tehdejší veřejná ochránkyně práv, Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., zahájila šetření z vlastní iniciativy ve věci činnosti OSPOD v případě chlapce, který byl utýrán přítelem své matky. Rodina byla dlouhodobě vedena v evidenci OSPOD, neboť matka příliš nezvládala péči o syna. V průběhu prvních dvou let se matka s chlapcem několikrát přestěhovala, což zapříčinilo prodlevy a nejasnosti ve výkonu dohledu nad chlapcem ze strany pověřeného OSPOD. Šetření odhalilo několik pochybení. Prvním byla aktualizace individuálního plánu ochrany dítěte s několikaměsíčním zpožděním, neboť došlo ke změnám vnitřní organizace daného OSPOD. Druhým problémem pak byl fakt, že OSPOD zanedbal svou povinnost dohledu nad chlapcem. Nevykonával dohled řádně sám a požádal pouze o jednorázové šetření OSPOD, do jehož správního obvodu se rodina přestěhovala, avšak až po 8 měsících od posledního šetření.

Tajemnice městské části uznala problém v pozdní aktualizaci IPOD a přislíbila nápravu v podobě důslednější kontroly ze strany vedoucí oddělení. Přestože pochybení ve věci zanedbání dohledu popírala, přijala opatření pro budoucí případy, kterým by mělo být vyjasnění kompetencí mezi místně příslušným OSPOD a OSPOD v místě nového faktického bydliště v případě stěhování rodiny, na kterou má OSPOD dohlížet. O tom bude OSPOD napříště rovněž pořizovat písemný záznam. Zástupkyně ochránce tak mohla případ uzavřít.

B.3 Nevyhovění žádosti o podklady ze správního spisu (sp. zn.: 2980/2020/VOP)

Na ochránce se obrátil stěžovatel z Děčína, kterému správní orgán (Magistrát města Ostravy) zaslal tzv. výzvu k úhradě určené částky (dle § 125h zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů). Stěžovatel měl na úhradu určené částky lhůtu 15 dnů. V této lhůtě požádal datovou schránkou správní orgán o zaslání písemností, které k jeho případu má k dispozici. Správní orgán žádosti nevyhověl a trval na tom, že stěžovatel si tyto písemnosti může ofotit v rámci realizace nahlížení do spisu – tedy, pokud z Děčína do Ostravy přijede, může do spisu nahlédnout a požádat o pořízení kopie.

Krajský úřad Moravskoslezského kraje v postupu magistrátu neviděl problém.

Ochránce v dané věci zahájil šetření a ve své zprávě jednak odkázal na dřívější závěry (sp. zn. 2600/2018/VOP/MŠ), navzdory odmítavému stanovisku Poradního sboru ministra vnitra pro správní řád.

Ve zprávě o šetření ochránce zdůraznil, že si uvědomuje, že správním orgánům jsou v této věci bližší stanoviska Ministerstva vnitra a současně chápe obavu správních orgánů, že pokud by se na ně stěžovatelé začali ve větší míře obracet s žádostmi o zaslání kopie spisového materiálu (v elektronické či písemné podobě), byla by to pro ně značná zátěž. Dnešní praxe, posvěcená stanoviskem Poradního sboru, kdy žadatel musí požádat o pořízení kopie (části) spisu osobně, je do značné míry filtrem či omezujícím bodem, který počet takových žádostí značně eliminuje.

Podle ochránce však nelze nevidět a nevnímat, že již delší dobu žijeme v 21. století a elektronická forma komunikace je zcela běžným standardem. Co se praktické stránky týče, tak skutečně není žádný rozumný důvod, proč by měl stěžovatel z Děčína jezdit do Ostravy jen proto, aby se podíval na obsah spisu k jeho vlastnímu případu. Tím spíše, když o zaslání informací požádá skrze datovou schránku, a tedy není pochyb o jeho totožnosti, počet požadovaných písemností není nijak velký a správní orgán jimi všemi disponuje v elektronické podobě.

Veřejná správa je mj. službou veřejnosti a každý, kdo plní úkoly vyplývající z působnosti správního orgánu, má povinnost podle možností vycházet dotčeným osobám vstříc – viz § 4 odst. 1 správního řádu.

V kontextu tohoto případu je ochránce přesvědčen, že i kdyby dálkové nahlížení nebylo možné podřadit pod § 38 správního řádu přímo, nelze považovat postup správního orgánu za správný. Naopak jej lze vnímat minimálně jako porušení výše zmíněné zásady vstřícnosti – což je mj. jeden z principů dobré správy, jejichž dodržování je ochránce povolán vyžadovat (viz § 1 odst. 1 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů).

Krajský úřad Moravskoslezského kraje argumentaci ochránce přijal a přislíbil, že bude s ohledem na specifika každého případu postupovat v souladu s jeho doporučením. Stejně tak bude krajský úřad v rámci metodické činnosti instruovat podřízené správní orgány.

B.4 Vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání (sp. zn.: 4793/2019/VOP)

Úřad práce České republiky – krajská pobočka v Karlových Varech, kontaktní pracoviště Kraslice (dále také „úřad práce“) vyřadil stěžovatele z evidence uchazečů o zaměstnání, protože vyhodnotil, že není schopen plnit ze zdravotních důvodů povinnost součinnosti s úřadem práce při zprostředkování zaměstnání. Takovou možnost „nesankčního“ ukončení evidence zákon o zaměstnanosti umožňuje. Neschopnost poskytovat součinnost však musí být osvědčena lékařským posudkem s náležitostmi podle zákona o specifických zdravotních službách. V tomto případě se však úřad práce při ukončení evidence stěžovatele opřel pouze o jednovětou ručně napsanou lékařskou zprávu. Vyřazení ohrozilo hmotné zabezpečení stěžovatele, neboť mu byl v této souvislosti odňat příspěvek na živobytí a příspěvek na bydlení.

Zástupkyně ochránce šetřením dospěla k závěru, že úřad práce pochybil. Podle ní je nepřípustné, aby se úřad práce spokojil s pouhým lékařským potvrzením (ať už v jakékoli formě) a toto byl jediný, a přitom stěžejní podklad pro rozhodnutí o vyřazení uchazeče z evidence.

K závěrům šetření sdělila ředitelka krajské pobočky úřadu práce v Karlových Varech, že úřad práce při hodnocení okolností dané věci vycházel jednak z informací získaných svou praxí, kdy jsou takováto lékařská potvrzení běžně zohledňována, dále z rozhodnutí v konkrétních správních řízeních a také z informací předaných na odborných poradách za účasti zástupců Úřadu práce České republiky – generálního ředitelství (dále také „generální ředitelství“) či Ministerstva práce a sociálních věcí (dále také „ministerstvo“). Připustila, že úřad práce je připraven změnit své postupy, pokud změní postoj nadřízené generální ředitelství a ministerstvo.

Z těchto důvodů zástupkyně ochránce rozšířila šetření i na generální ředitelství a požádala o sdělení, na základě jakých úvah a argumentů podpořilo postup úřadu práce.

Obdržela vyjádření, že na základě závěrů z jejího šetření byla ve spolupráci s ministerstvem přehodnocena dosavadní praxe úřadů práce a metodické stanovisko generálního ředitelství v dané oblasti bylo změněno. Do budoucna by tak případy ukončení evidence uchazeče, protože není schopen součinnosti s úřadem práce, měly být posuzovány pouze na základě lékařského posudku podle zákona o specifických zdravotních službách. Nebude už stačit pouhé lékařské potvrzení.

Přestože se zástupkyni ochránce podařilo dosáhnout změny v praxi úřadů práce, změna se promítne pouze směrem do budoucna a na případ stěžovatele již nedopadne. V jeho věci nelze dosáhnout nápravy z důvodu uplynutí lhůt pro zahájení přezkumného řízení.

B.5 Uplatňování slevy na manžela u daně z příjmů na základě nesprávného potvrzení o vyplacených dávkách (1815/2019/VOP)

- I. Vydání potvrzení o vyplacených dávkách (§ 84 odst. 2 písm. c/ zákona o nemocenském pojištění) je správním úkonem, na nějž se subsidiárně aplikuje část čtvrtá zákona správního řádu. Potvrzení o vyplacených dávkách je veřejnou listinou, a to jak ve správním řízení (§ 53 odst. 3 správního řádu) tak i v daňovém řízení (§ 94 odst. 1 daňového řádu). Vydání potvrzení o vyplacených dávkách s nesprávným obsahem představuje nesprávný úřední postup ve smyslu zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci.
- II. Zákon o nemocenském pojištění rozlišuje mezi okamžikem vzniku nároku na dávku (§ 45 zákona o nemocenském pojištění), vzniku nároku na výplatu dávky (§ 46 zákona o nemocenském pojištění) a výplatou dávky (§ 110 zákona o nemocenském pojištění). V souladu se zákonnou terminologií, jakož i v souladu s běžným vnímáním slov „vyplacená dávka“, potvrzení o vyplacených dávkách by mělo obsahovat výčet všech dávek, které byly v období uvedeném na potvrzení vyplaceny.

- III. Správce daně nemůže daň stanovit a vyměřit postupem dle § 140 daňového řádu bez provedení úvahy o tom, zda lze údaje v daňovém přiznání bez dalšího akceptovat. Pokud z potvrzení o vyplacených dávkách (případně z dalších příloh daňového přiznání) jsou patrné nesrovnalosti v jeho obsahu, je povinností správce daně přikročit k dalšímu prověřování.
- IV. Jednou ze základních náležitostí rozhodnutí o prominutí úroku z prodlení je řádné a přesvědčivé odůvodnění (§ 102 daňového řádu), z něž je patrné, jak správce daně konkrétně hodnotí důvody pro prominutí tvrzené poplatníkem (§ 259b daňového řádu). Pokud správce daně v odůvodnění pouze odkáže na výčet ospravedlnitelných důvodů uvedených v pokynu GFŘ-D-2, jeho rozhodnutí nedostojí zákonným požadavkům.
- V. Jednání poplatníků v důvěře ve veřejnou listinu vydanou jiným orgánem veřejné moci představuje ospravedlnitelný důvod pro prominutí úroku z prodlení (§ 259b odst. 2 daňového řádu).

Jednou z podmínek pro uplatnění slevy na manžela u daně z příjmů je to, že manžel neměl ve zdaňovacím období vlastní příjem přesahující 68 000 Kč. Do tohoto příjmu se započítává i peněžitá pomoc v mateřství. Manželky stěžovatelů rozhodnou hranici překročily kvůli peněžití pomoci v mateřství za prosinec, jež jim byla vyplacena v lednu posuzovaného kalendářního roku. Stěžovatelé ji mylně řadili mezi příjmy započítané do předchozího kalendářního roku (nikoliv do posuzovaného kalendářního roku, kam správně náleží). Ke vzniku omylu významně přispěla potvrzení o vyplacených dávkách nemocenského pojištění od OSSZ, která dávku za prosinec neobsahovala (ač správně měla), a neobsahovala ani bližší vysvětlení. Stěžovatelé nakonec museli kromě neoprávněně uplatněné slevy na dani uhradit i úrok z prodlení (v řádu několika tisíc korun). Řada z nich žádala finanční úřad o prominutí úroku, avšak marně. Neuspěli ani ti, kdo žádali Ministerstvo práce a sociálních věcí o náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem orgánů správy sociálního zabezpečení.

ČSSZ ke zprávě o šetření ochránci sdělila, že souhlasí s jeho názorem, že obsah potvrzení musí být jednoznačný a správný. Z tohoto důvodu byli zaměstnanci ČSSZ na správný postup opakovaně upozorněni. Současně ČSSZ přislíbila, že by do budoucna mělo každé potvrzení obsahovat také doprovodný text a vysvětlení, podle jakého klíče byly uvedené dávky nemocenského pojištění do tabulky/výstupu zahrnuty.

Generální finanční ředitelství vydalo v červnu 2020 nový Pokyn č. GFŘ – D – 45 k promíjení příslušenství daně, kde ve výčtu ospravedlnitelných důvodů prodlení zohlednilo specifickou situaci poplatníků jednajících na základě nesprávného potvrzení od OSSZ (Viz III. 3. A, ospravedlnitelný důvod č. 11.).

Přijatá opatření považoval ochránce za efektivní a dostatečná, proto šetření uzavřel.

B.6 Konference, kulaté stoly a školení

Ve třetím čtvrtletí roku 2020 jsme uspořádali následující vzdělávací akce:

- Odborný seminář: Umisťování dětí do neutrálního prostředí
- On-line konferenci: Regulace sexistické reklamy v 21. století
- Kulatý stůl: Vyhrazené parkování pro lidi s postižením
- Kulatý stůl: Vyřizování stížností na poskytovatele zdravotních služeb
- Odborný seminář: Vybrané otázky rozhodování o udělení mezinárodní ochrany

C. Dohled nad omezováním osobní svobody a sledování vyhoštění

Ochránce je národním preventivním mechanismem podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Systematicky navštěvuje zařízení pro osoby omezené na svobodě z moci úřední i v důsledku závislosti na poskytované péči. Svá zjištění a doporučení zobecňuje v souhrnných zprávách z návštěv a formuluje standardy zacházení. Předkládá je samotným zařízením, jejich zřizovatelům a systémová doporučení ústředním orgánům státní správy. Ochránce rovněž sleduje zajištění cizinců a výkon správního vyhoštění.

C.1 Systematické návštěvy a sledování vyhoštění

Ve třetím čtvrtletí realizovala zástupkyně ochránce návštěvy 4 zařízení. Jednalo se o Dům sociálních služeb Návojná, který poskytuje sociální službu domov se zvláštním režimem osobám s chronickým duševním onemocněním a osobám závislým nebo ohroženým závislostí na alkoholu, které mají sníženou soběstačnost z důvodu tohoto znevýhodnění. Dále šlo o Psychiatrickou kliniku Všeobecné fakultní nemocnice v Praze, Vazební věznici Praha-Pankrác, kde se návštěva zaměřila na oddíly určené pro výkon vazby a dále šlo o návštěvu Výchovného ústavu, dětského domova se školou, základní školy, střední školy a školní jídelny Kostomlaty pod Milešovkou.

Proběhlo jedno sledování trestu vyhoštění z Vazební věznice Praha – Ruzyně na Letiště Václava Havla v Praze.

Zjištění ze systematických návštěv realizovaných v „první“ vlně epidemie onemocnění COVID-19

Na tiskové konferenci dne 30. července 2020 jsme prezentovali zjištění ze série návštěv zařízení, které proběhly od poloviny května do poloviny června 2020 ve 12 zařízeních, a to ve 2 věznicích, 2 zařízeních sociálních služeb, 4 zařízeních pro děti, 2 zařízeních pro cizince a 2 psychiatrických nemocnicích. Cílem návštěv bylo zjistit, jak epidemie Covid-19 zasáhla do života zařízení, jaká opatření zařízení v souvislosti s ní přijala, z jakých informací a pokynů přitom vycházela a zda opatřeními nepřiměřeně nezasáhla do práv klientů. Zjištění z návštěv doplnily poznatky z průběžné komunikace se zařízeními v době nouzového stavu.

V žádném zařízení nebylo zjištěno špatné zacházení. Dle našich poznatků se personál vždy snažil dělat maximum pro zajištění běžného režimu a poskytování standardní péče. Všechna zařízení si po počátečních obtížích dokázala zajistit dostatek ochranných a hygienických pomůcek, problémy v některých případech způsoboval spíš nedostatek relevantních informací a metodického vedení. Za problematické považuje zástupkyně ombudsmana především omezení kontaktu s vnějším světem (zákazy návštěv a zákazy vycházení). Nejprísrnější omezení platila v zařízeních pro cizince.

Zařízení pro děti

Zařízení pro děti se potýkala zejména s nedostatkem praktických informací a instrukcí jak v době epidemie postupovat, což se projevilo především na přístupu k otázce kontaktu dětí s rodinou a blízkými. Ředitelé některých zařízení přinejmenším v prvních týdnech epidemie osobní kontakt dětí s rodinou nedovolovali a doporučovali rodičům jinou formu kontaktu (telefon, sociální sítě apod.) Lišil se i přístup k tzv. dovolenkám pro pobyt dětí v domácím režimu. Zatímco jedno navštívené zařízení je s odvoláním na výjimečnou epidemiologickou situaci úplně zakázalo, jiné je hned na začátku epidemie v maximální míře povolilo a umožnilo dětem odjet k rodině, další pak po prvotním úplném uzavření domova po cca dvou týdnech umožnilo většině dětí odjet k rodině.

Nejednotný přístup zařízení svědčí o nedostatku metodického vedení. Ředitelé byli ponecháni bez podpory ústředních orgánů a sami museli poměřovat práva dětí na kontakt s rodinou se svou povinností zabezpečit zdraví dětí i zaměstnanců.

Sporné je i uplatnění zákazu přítomnosti žáků ve školách v případě dětských domovů se školou. Účelem zákazu je zamezit přenosu nákazy mezi dětmi a jejich rodinou, ale v případě dětského domova se školou děti tráví téměř veškerý čas společně v rámci rodinné a výchovné skupiny, společné jídelny, chodby a dalších prostor.

Se svými zjištěními oslovila zástupkyně ombudsmana Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, aby je zohlednila v metodických materiálech. Shrnutí zjištění a doporučení také zašle dalším zařízením zejména v regionech, kde opět dochází k růstu počtu nakažených.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve své odpovědi nedostatečně specifikovalo, jakým způsobem metodicky povede zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, proto se na něj zástupkyně ombudsmana s žádostí o specifikaci metodického vedení znovu obrátí.

Zařízení sociálních služeb

Personál se v maximální míře snažil, aby byl denní režim klientů co nejméně situací ovlivněn. Klienti byli o situaci srozumitelně informováni, byla jim poskytována běžná péče a mohli se věnovat obvyklým aktivitám, pouze s omezením velikosti skupin. Zařízení se snažila klientům zprostředkovat kontakt s blízkými pomocí moderních technologií (tablety, Skype hovory), což zástupkyně ombudsmana oceňuje, ale současně upozornila, že řada seniorů však vzhledem k svému zdravotnímu stavu takto komunikovat nemůže.

Jako problematický vnímá zákaz návštěv blízkých osob a volného pohybu klientů mimo objekt či areál. Dlouhodobá absence osobního kontaktu vede ke strádání u všech zainteresovaných. Rovněž téměř dvouměsíční zákaz vycházení z objektu v případech, kdy zařízení nemělo vlastní zahradu, vede k sociální izolaci a negativnímu vlivu na psychické i fyzické zdraví klientů. Podporujeme zařízení, aby hledala cesty, jak bránit vnesení nákazy, aniž by docházelo k sociální izolaci. Poskytovatelé sociálních služeb by měli v každém případě úzce spolupracovat s krajskými hygienickými stanicemi a řídit se jejich doporučeními. Stejný názor prezentovala zástupkyně ochránce na schůzce s ministrem zdravotnictví v červenci tohoto roku pro případ, že Ministerstvo zdravotnictví bude muset opět upravit režim návštěv v zařízeních sociálních služeb svým opatřením.

Věznice

Omezení počtu návštěvníků mělo negativní dopad do života vězňených osob, komunikaci mezi vězňenou osobou a návštěvníkem pak ještě ztěžovalo fyzické oddělení přepážkou.

Podle mimořádného opatření Ministerstva zdravotnictví byly dočasně omezeny návštěvy tak, že v rámci jedné návštěvy mohl přijít jen jeden návštěvník. Tím byly z návštěv vyloučeny děti, které musí být do věznice doprovázeny dospělým. Na žádost zástupkyně ombudsmana upravil ministr zdravotnictví opatření s účinností od 22. 6. tak, aby děti v doprovodu dospělého mohly vězňené osoby navštívit. Stále však platí limit pro počet návštěvníků jen jeden dospělý a jedno dítě na jednu návštěvu, což v některých případech může představovat výrazné omezení práva na rodinný život.

Pozitivním přínosem pandemické situace bylo rozšíření možnosti využívat komunikační technologie ke kontaktu s blízkými (Skype) jako doplněk k návštěvám. V této souvislosti jsme požádali generálního ředitele Vězeňské služby, aby vzniklé možnosti Skype hovorů a videokonferencí do budoucna Vězeňská služba dále rozvíjela i mimo opatření přijatá v rámci pandemického stavu. Uvedená forma kontaktu by napomohla odsouzeným umístěným daleko od domova či by bylo možné ji využít k distančnímu studiu apod.

O svých zjištěních jsme informovali ministryni spravedlnosti.

Zařízení pro cizince

V zařízeních pro cizince jsme se setkali s největšími omezeními a nejpřísnějšími opatřeními proti šíření onemocnění Covid-19.

V navštíveném zařízení docházelo k výrazným omezením práv. Přestože účelem opatření bylo zabránit šíření onemocnění Covid-19, v některých aspektech byla až nadměru omezující. Na umístěné osoby bylo spíše pohlíženo jako na zdravotní hrozbu, i když měli negativní test na Covid-19. V jiných typech zařízení takto restriktivní opatření přijata nebyla.

Cizinci neměli dostatek informací, rozhodnutí o zajištění dostávali v češtině, takže mu nerozuměli. Jediný kontakt probíhal s personálem 3x denně při výdeji jídla. Chyběl přístup k čerstvému vzduchu – okna a balkonové dveře bylo možné otevřít jen na 15 cm, venkovní areál nemohli využívat vůbec.

Jako pozitivní jsme hodnotili snahu zařízení umožnit klientům kontakt s blízkými prostřednictvím telefonu a připojením na internet. Všude v zařízení je bezdrátové připojení, a pokud některý klient neměl vlastní přístroj, zařízení zajistilo vypůjčení tabletu.

Náprava zjištěných nedostatků by v případě opakování obdobné situace v budoucnosti, měla zajistit lepší vyvážení ochrany zdraví vůči základním právům cizinců.

O svých zjištěních jsme informovali ministra vnitra, který byl vyzván ke zjednaní nápravy. Ministr vnitra v reakci krom jiného přislíbil, že pobyt v karanténním zařízení se zkrátí na dobu cca 48-72 hodin, než bude vyhodnocen test na koronavirus. V případě negativního testu nebudou karanténa a další omezující opatření nadále pokračovat. Dalším přislíbem je oddělení karanténních prostor pro muže a ženy, resp. rodiny s dětmi.

Psychiatrické nemocnice

Situace v psychiatrických nemocnicích byla obdobná jako u sociálních služeb. Léčebná péče byla omezena jen v nezbytné míře (např. skupinové aktivity, výuka na dětském oddělení) a žádný pacient nebyl v déletrvajících izolaci kvůli preventivním opatřením souvisejícím s onemocněním Covid-19. Pro případ opakování obdobné situace v budoucnu doporučujeme zajištění dostatek alternativ pro smysluplné trávení času, pokud by běžné aktivity musely být omezeny. Doporučili jsme také zajistit kapacitu rychlého testování pacientů, aby nebyli při příjmu do nemocnice zbytečně vystaveni omezujícím opatřením, která by mohla zhoršit jejich psychický stav či to, aby nebyly zakázány návštěvy pro zástupce, důvěrníka nebo podpůrce nedobrovolně hospitalizovaných pacientů. Na osobním jednání ministr zdravotnictví přislíbil zohlednění našich zjištění v případě, kdyby bylo Ministerstvo zdravotnictví nuceno opětovně vydat mimořádná opatření.

Nový informační leták pro děti v dětském domově nebo výchovném ústavu

Nově zpracovaný informační leták ochránce je určen dětem umístěným v dětském domově nebo ve výchovném ústavu. Zaměřuje se na práva dětí a nejčastější problémy, s nimiž se setkávají. Zástupkyně ochránce v této souvislosti kontaktovala ředitele a ředitelky dětských domovů, výchovných ústavů nebo diagnostických ústavů, aby děti o letáku informovali. Dětem byl adresován také samostatný dopis s informací, s jakými problémy se mohou na ochránce obracet.

Na leták navazují internetové stránky ochránce, kde děti najdou všechny potřebné odpovědi.

D. Ochrana před diskriminací

V roce 2009 byl ochránce pověřen rolí národního tělesa pro rovné zacházení a ochrany před diskriminací (*equality body*) v souladu s právem Evropské unie. Přispívá tedy k prosazování práva na rovné zacházení se všemi osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, národnost, pohlaví, sexuální orientaci, věk, zdravotní postižení, náboženské vyznání, víru nebo světový názor. Za tím účelem poskytuje pomoc obětem diskriminace, provádí výzkum, zveřejňuje zprávy a vydává doporučení k otázkám souvisejícím s diskriminací a zajišťuje výměnu dostupných informací s příslušnými evropskými subjekty.

Od ledna 2018 ochránce pomáhá také cizincům-občanům Evropské unie, kteří žijí nebo pracují v České republice. Poskytuje jim informace o jejich právech a pomoc při podezření na diskriminaci z důvodu státní příslušnosti. Při tom spolupracuje se zahraničními orgány, které mají obdobné poslání vůči českým státním příslušníkům.

D.1 Neprodloužení pracovní smlouvy z důvodu věku (sp. zn. 5676/2018/VOP)

- I. Získá-li inspektorát práce při kontrole v oblasti rovného zacházení statisticky zpracovatelné údaje ohledně chráněných charakteristik (věku, pohlaví atp.), má povinnost je v rámci kontroly vyhodnotit. Pokud z údajů vyplývá významná statistická odchylka ukazující na možnou diskriminaci, musí se s ní v protokolu o kontrole vypořádat a své závěry náležitě odůvodnit.
- II. Při kontrole přípustnosti opakovaného uzavírání pracovních smluv na dobu určitou s akademickými pracovníky se inspektorát nesmí spokojit s obecným tvrzením kontrolované osoby, že takový postup připouštěla dřívější právní úprava zákona o vysokých školách. Musí zkoumat jednotlivě každou smlouvu s ohledem na termín jejího uzavření a termíny jejího (opakovaného) prodloužení. Závěr, zda uzavírání pracovních smluv na dobu určitou, je v souladu s právními předpisy, musí být součástí kontrolního zjištění a musí být přesvědčivě odůvodněn.

Stěžovatel v důchodovém věku působil jako vysokoškolský profesor na Filozofické fakultě Univerzity Palackého. Univerzita v roce 2016 stěžovateli neprodloužila pracovní smlouvu na dobu určitou. Stěžovatel namítal, že se jedná o diskriminaci z důvodu věku a obrátil se v této věci na ochránce a na Oblastní inspektorát práce pro Moravskoslezský a Olomoucký kraj. Inspektorát práce provedl na univerzitě kontrolu zaměřenou na dodržování zásady rovného zacházení, ale nezjistil pochybení.

Ochránce konstatoval, že inspektorát práce pochybil, když se při kontrole dostatečně nevypořádal se shromážděnými statistickými daty, která poukazují na možnou diskriminaci. Dále upozornil na to, že inspektorát práce se nemůže spokojit s obecným tvrzením zaměstnavatele, že opakované uzavírání smluv na dobu určitou umožňovala zvláštní úprava v zákoně o vysokých školách, ale musí zkoumat jednotlivé smlouvy s ohledem na termín jejich uzavření (prodloužení). Ochránce vůči inspektorátu práce poté vydal i závěrečné stanovisko, v kterém navrhl jako jedno z opatření k nápravě provedení nové kontroly zaměřené na diskriminaci při uzavírání a (ne)prodlužování smluv na dobu určitou.

Inspektorát práce kontrolu provedl a zjistil ze strany univerzity opakované porušení pravidel pro uzavírání pracovních smluv na dobu určitou (§ 39 odst. 2 zákoníku práce). Stěžovatel se rozhodl podat v roce 2019 na univerzitu antidiskriminační žalobu. Mezi stěžovatelem a univerzitou nakonec došlo i díky argumentům ze zprávy a závěrečného stanoviska ochránce k mimosoudní dohodě, která zahrnovala zveřejnění omluvy a peněžní vyrovnání.

D.2 Příručka antidiskriminačního práva pro vzdělavatele v sociální práci (sp. zn. 79/2020/DIS)

Oběti diskriminace jsou často v kontaktu se sociálními pracovníky. Proto ochránce oslovil Asociaci vzdělavatelů v sociální práci s nabídkou bezplatné podpory při přípravě výuky antidiskriminačního práva. Už v roce 2017 proběhly dva semináře, kde zaměstnanci Kanceláře veřejného ochránce práv společně se vzdělavateli diskutovali jednotlivé kazuistiky s problematikou diskriminace a hledali řešení.

Na semináře navázalo vydání Příručky antidiskriminačního práva pro vzdělavatele v sociální práci. Jejím smyslem je usnadnit vyučujícím budoucích sociálních pracovníků přípravu výuky ochrany před diskriminací. Příručka pokrývá oblasti bydlení, vzdělávání, zaměstnání, zdravotní péče, zboží a služeb. Obsahuje řadu modelových případů s řešením a dalších úloh pro praktické využití ve výuce.

D.3 Odmítnutí hospitalizace v doprovodu asistenčního psa (sp. zn. 6779/2019/VOP)

- I. Nemocnice se dopustí nepřímé diskriminace z důvodu zdravotního postižení v přístupu ke zdravotní péči, pokud zamítne žádost o hospitalizaci v doprovodu asistenčního psa se zvláštním výcvikem s odůvodněním, že nemá pro psa kotec ani personál.
- II. Pokud nemocnice hospitalizuje pacienty s asistenčním psem výhradně na jednolůžkovém pokoji a neposkytuje jim přitom slevu ze standardně vyžadovaného příplatku, představuje to nepřímou diskriminaci z důvodu zdravotního postižení k přístupu ke zdravotní péči, protože pacienti s asistenčním psem tak nemohou dosáhnout na nejlevnější variantu hospitalizace.

Stěžovatel z důvodu svého zdravotního postižení využívá doprovodu asistenčního psa se zvláštním výcvikem. Žádal o hospitalizaci v nemocnici s tím, že by ji chtěl podstoupit se svým psem. Doložil mailovou komunikaci, podle které nemocnice žádost zamítla s odůvodněním, že nemá pro psa kotec ani personál. Nemocnice tvrdila, že v souladu s vnitřním řádem nabídla stěžovateli hospitalizaci na jednolůžkovém pokoji za příplatek, ale stěžovatel ho nebyl ochoten uhradit.

Ochránce vyslovil názor, že nemocnice se zamítnutím žádosti o hospitalizaci dopustila nepřímé diskriminace z důvodu zdravotního postižení v přístupu ke zdravotní péči. Dále se vyjádřil k vnitřnímu řádu nemocnice, podle kterého musí být pacient s asistenčním psem hospitalizován na jednolůžkovém pokoji, přičemž těmto pacientům neposkytuje slevu ze standardně požadovaného příplatku. Nemocnice může dostát své povinnosti rovného

zacházení buď tak, že umístí pacienta s asistenčním psem do vícelůžkového pokoje (je-li to podle okolností možné), nebo mu nabídne hospitalizaci v jednolůžkovém pokoji za cenu lůžka v pokoji vícelůžkovém.

D.4 Výzkum: Rozhodování českých soudů o diskriminačních sporech v letech 2015–2019 (sp. zn. 61/2019/DIS)

Ochránce jako národní orgán rovného zacházení poskytuje metodickou pomoc obětem diskriminace, v rámci které kromě jiného předběžně posuzuje nárok oběti a doporučuje, zda podat antidiskriminační žalobu. Měl by proto vědět, jak v praxi antidiskriminační spory posuzují nezávislé soudy. Rozhodl se tedy provést podrobný výzkum antidiskriminační judikatury českých soudů. Výzkum navazuje na předešlé aktivity ochránce, především na výzkumnou zprávu ochránce z roku 2015 „*Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti*“. V rámci této předchozí zprávy byla prozkoumána antidiskriminační judikatura českých soudů v letech 2010–2014. Pro současný výzkum bylo zvoleno období 2015–2019.

Shrnutí závěrů:

- Většina žalobců, kteří namítají nerovné zacházení, je u soudu neúspěšná (52 %).
- Nejvíce žalob bylo podáno v oblasti práce a zaměstnání (cca 60 %).
- Nejčastěji namítaným důvodem bylo zdravotní postižení (cca 23 %).
- Nejčastěji žalobci namítají přímou diskriminaci (cca 55 %).
- Žalobci nejčastěji požadují náhradu nemajetkové újmy v penězích (cca 57 %).
- Nejhůře se žalobci diskriminace prokazuje v případech, kdy má žalovaný (například zaměstnavatel) širší prostor pro uvážení a není povinen své konečné rozhodnutí podrobněji zdůvodnit. Takové jednání soudy totiž nepovažují za prima facie podezřelé.
- Nejvyšší požadovanou náhradou nemajetkové újmy byla částka 10 milionů Kč (388 531 EUR). Nejvyšší přiznaná částka činila 400 000 Kč (15 546 EUR).
- U případů, které posuzoval ochránce, se výsledek soudního řízení s jeho závěry shoduje v cca 64 % případů.

Na základě těchto závěrů ochránce učinil zejména následující doporučení ke změně právních předpisů:

- odstranit podpurný charakter zadostiučinění v penězích,
- rozšířit sdílení důkazního břemene na všechny diskriminační případy,
- snížit výši soudního poplatku za odvolání v antidiskriminačních sporech,
- zakotvit do právního řádu žalobu ve veřejném zájmu (*actio popularis*) v diskriminačních věcech,

- doplnit do antidiskriminačního zákona diskriminaci odvozenou,
- zveřejňovat rozhodnutí soudů ve veřejně přístupné databázi.

Ochránce dále doporučil:

- vzdělávat soudce a soudkyně, soudní úředníky, advokáty a advokátky,
- ověřit, jak v praxi funguje nová bezplatná právní pomoc,
- zpřesnit a rozšířit evidenci soudních rozhodnutí Ministerstva spravedlnosti.

D.5 Osvěta

V červenci jsme převzali cenu bePROUD za loňský výzkum „Být LGBT+ v Česku“, který se stal počínem roku. Na webových stránkách Equinetu (evropské sítě sdružující orgány pro rovné zacházení) jsme informovali o naší činnosti v uplynulém roce.

V září jsme na Škole lidských práv skupině studentů právnických fakult představili činnost veřejného ochránce práv v oblasti rovného zacházení a rozebrali jsme s nimi i konkrétní případy související s COVID epidemií. Dále jsme na Facebooku spustili informační seriál k migrujícím občanům EU.

D.6 Zásadní pracovní setkání

Ochránce a jím pověřené pracovníci absolvovali řadu jednání, např.

- V červenci jednání Rady vlády pro rovnost žen a mužů s diskuzí o návrhu zákona o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem.
- V srpnu v rámci festivalu Prague Pride debaty o právní úpravě, která se vztahuje na lidi s HIV. Uskutečnilo se rovněž setkání se zástupkyněmi amerického velvyslanectví v ČR s diskuzí o vývoji na poli rovného zacházení v uplynulém roce.
- V září v rámci expertního fóra k implementaci rozsudku Evropského soudu pro lidská práva D. H. a ostatní proti České republice k tématu vzdělávání romských dětí. Rovněž se uskutečnilo setkání s členkami poradního výboru Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin. Ty zajímalo především vzdělávání romských dětí a nenávistné projevy na internetu.
- V září se ochránce účastnil jednání Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a Rady pro národnostní menšiny.

D.7 Kulaté stoly

Na začátku září uspořádal ochránce kulatý stůl k vyhrazenému parkování pro lidi s postižením. Se zástupci obcí diskutoval o postupu při udělování souhlasu k vyhrazenému parkování a o individuálním posuzování žádostí.

V polovině září se ve spolupráci s organizací Nesehnutí konala online konference k sexistické reklamě. Jednotlivé příspěvky se týkaly judikatury, pojmu dobrých mravů v reklamě, činnosti

Rady pro reklamu, vnímání sexistické reklamy českou veřejností nebo sexistické reklamy jako nekalé soutěže.

Na konci září se uskutečnil online kulatý stůl s nevládními organizacemi, které jsou aktivní ve vztahu k migrujícím pracovníkům nebo občanům EU.

E. Sledování práv lidí se zdravotním postižením

Počínaje lednem 2018 ochránce zastává také funkci monitorovacího orgánu pro naplňování práv zakotvených Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením.

E.1 Poradní orgán – výběr nových členů

V září se v Brně poprvé sešel nový poradní orgán veřejného ochránce práv pro oblast ochrany práv osob se zdravotním postižením. Výkonem této agendy pověřil ochránce svou zástupkyni, která tedy novému poradnímu orgánu předsedá. Současný poradní orgán má 19 členů. Jsou jimi lidé s postižením a lidé hájící práva lidí s postižením, nově jsou zastoupeny i děti s postižením. Poradní orgán se bude mj. podílet na přípravě alternativní zprávy pro Výbor OSN pro práva lidí s postižením. Mimo pravidelná společná setkání čtyřikrát ročně bude práce poradního orgánu probíhat i v menších pracovních skupinách. První, čisté pracovní setkání je naplánováno na měsíc listopad.

E.2 Výzkumy a doporučení ke zlepšení situace lidí s postižením

Zástupkyně ochránce dokončila výzkum „**Křižovatky autonomie**“, který se zabývá rozhodováním soudů o podpůrných opatřeních. Z analýzy celkem 256 rozhodnutí od všech okresních soudů v ČR vyplynulo, že omezení svéprávnosti je stále nejčastěji využívaným opatřením u lidí, kteří potřebují podporu v rozhodování. Nejčastěji soudy omezují svéprávnost v oblasti nakládání s majetkem. Průměrná částka, se kterou mohou tito lidé nakládat, přitom nedosahuje ani životního minima (3.410 Kč měsíčně). Třetina lidí má méně než tisíc korun na měsíc, všechny platby nad tuto částku musí za ně provádět opatrovník. Až ve 40 % posuzovaných rozsudků soud rozhodl o omezení všech nebo téměř všech oblastí právního jednání. Téměř polovina také byla omezena ve výkonu volebního práva. Výzkumná zpráva je dostupná na internetových stránkách ochránce.

Doporučení „**Jak chránit práva rodičů s psychosociálním postižením a jejich dětí?**“ reaguje na narůstající počet podnětů od rodičů s postižením, do jejichž práva na rodinný život bylo nešetrně zasaženo. Publikace shrnuje poznatky veřejného ochránce práv v této oblasti a obsahuje několik praktických doporučení pro veřejné opatrovníky, sociální pracovníky, zástupce OSPOD a poskytovatele sociálních a zdravotních služeb. Součástí je také jednoduchý „checklist“ pro posuzování zásahu do rodičovských práv a krátké shrnutí pro samotné rodiče. Celé doporučení je dostupné na internetových stránkách ochránce.

Zástupkyně ochránce zahájila **výzkum mapující bariéry v osamostatňování se mladých lidí s postižením od podpory rodičů**. Zatímco se jejich vrstevníci v určitém věku typicky stěhují do svého prvního bytu (nájmu, spolubydlení), dokončují své vzdělání, hledají si svou první práci a prožívají své první partnerské vztahy, situace mladých lidí s postižením může být zcela jiná. Chybí totiž sociální služby poskytované v komunitě, bez kterých se mladí lidé často neobejdou, proto podporu pro ně musí stále zajišťovat někdo z rodiny. Chybí také vhodné bydlení (např. plně bezbariérové) nebo možnosti pracovního uplatnění.

Cílem výzkumu je identifikovat celé spektrum bariér, které lidem s postižením brání v tom, aby vedli samostatný život. Výzkum zahrnuje rozhovory s mladými lidmi s různým typem těžšího postižení (ve III. a IV. stupni závislosti) ve věku 18 - 35 let.

Pokračuje výzkum překážek, kterým čelí lidé s postižením při hledání práce ve veřejném sektoru. V září organizovala zástupkyně ochránce dva skupinové rozhovory (Praha, Brno) jak s lidmi s postižením, kteří bezúspěšně hledali zaměstnání ve veřejném sektoru, tak s lidmi, kteří danou pracovní zkušenost mají. Podařilo se zajistit, aby v diskusních skupinách byli zastoupeni lidé s nejrůznějšími typy postižení. Zástupkyně ochránce se k tomuto tématu plánuje setkat s novým náměstkem ministra vnitra pro státní službu a se zástupci úřadu práce. Výzkumná zpráva a doporučení by měly být vydány do konce roku.

Pokračuje rovněž práce na novém konceptu doporučení ze systematických návštěv zařízení. První budou doporučení ze série systematických návštěv domovů pro osoby se zdravotním postižením realizovaných v roce 2019. Nová doporučení budou tematicky zaměřena, takže poskytnou větší prostor pro hlubší rozbor daného tématu s větším potenciálem ovlivnit používanou praxi. Nová doporučení budou navíc zahrnovat i poznatky z dobré praxe a zkušenosti odborníků. Předpokládaný termín zveřejnění kompletních doporučení je prosinec 2020.

Zástupkyně ochránce zahájila **výzkum zaměřený na dostupnost a kvalitu porodní a poporodní péče o ženy s postižením.** Z dosavadních poznatků z činnosti a ze studia veřejně dostupných zdrojů k tématu lze soudit, že se s problémy v dané oblasti setkávají jak rodičky s postižením, tak porodní asistentky i porodnice samotné. V současné době probíhá dotazníkové šetření této problematiky v porodnicích a rozhovory s matkami s postižením.

E.3 Mezinárodní spolupráce

V rámci mezinárodní spolupráce přednášeli pracovníci Odboru ochrany práv osob se zdravotním postižením na online setkání pořádaném Evropskou sítí národních institucí zabývajících se lidskými právy (European Network of National Human Rights Institution - ENNHRI), jejímiž jsme členy. Tématem byly pokračující dopady pandemie Covid-19 na monitorování práv lidí v institucích. I na náš popud začal vycházet newsletter informující o činnosti členů ENNHRI na pravidelné čtvrtletní bázi. Došlo také k navázání užší spolupráce s Agenturou základních práv (Fundamental Rights Agency - FRA) ve Vídni v oblasti tvorby indikátorů pro systematické monitorování Úmluvy. Spolupráce probíhá výměnou informací, včetně článků z dílny FRA. 25. listopadu 2020 bude následovat online seminář. Až to dovolí epidemiologická situace (pravděpodobně počátkem roku 2021), proběhne i celodenní workshop na tvorbu a užívání indikátorů v Brně.

Pracovníci Odboru ochrany práv osob se zdravotním postižením spolupracovali na publikaci ENNHRI a Mental Health Europe popisující dobrou praxi při implementaci podporovaného rozhodování dle článku 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením napříč Evropskou unií. Celá publikace je dostupná na internetových stránkách ENNHRI.

E.4 Spolupráce s neziskovými organizacemi a lidmi s postižením

Ve třetím čtvrtletí pokračovala spolupráce s mnoha organizacemi, které hájí práva lidí s postižením, a také s lidmi s postižením samotnými.

V uplynulém období spočívala spolupráce především ve vzájemném předávání aktuálních informací týkajících se situace lidí s postižením v době pandemie nemoci Covid-19 a souvisejících opatření. Navázali jsme na ni při tvorbě doporučení ke zlepšení situace lidí s postižením žijících v domovech pro osoby se zdravotním postižením. Diskutovali jsme s nimi nejlepší nastavení poskytování této služby a zjišťovali, kde již tzv. dobrá praxe funguje.

Pro lepší přístupnost (nejen) pro ty, kteří s námi spolupracují, jsme se rozhodli posílit službu infolinky pro lidi s postižením nebo pro lidi s horší schopností porozumět mluvenému slovu. Nově mohou využívat přepisu hovoru prostřednictvím tzv. služby transkript. Zájemce o tuto službu, v něm zadá své telefonní číslo a vyčká na zpětné zavolání. Telefonát přijme a může začít mluvit. Reakce a odpovědi od pracovníka infolinky se mu objeví v psané podobě na monitoru. Hovor prostřednictvím transkriptu je bezplatný.

Za účelem pravidelného předávání informací vydáváme také čtvrtletně bulletin, ve kterém jsou obsaženy aktivity z oblasti monitorování. Aktuální číslo je dostupné na našich internetových stránkách v sekci Monitorování práv lidí se zdravotním postižením.

E.5 Konference, kulaté stoly a školení

Ochránce vydal nový leták „Opatrovník“, který přehledným způsobem vymezuje povinnosti opatrovníka, ale také stanoví, ve kterých oblastech opatrovník rozhodovat nesmí. Na ochránce se mohou obracet opatrovanci či jejich blízcí s podněty k činnosti tzv. veřejných opatrovníků, tedy obcí.

Zorganizovali jsme další setkání s lidmi s psychosociálním postižením, na kterém jsme mj. diskutovali o dopadu pandemie Covid-19 na práva pacientů v psychiatrických nemocnicích, či klientů sociálních služeb, o připravovaném doporučení zástupkyně ochránce ohledně právního postavení psychiatrických pacientů či připomínkách k návrhu novely zákona o zdravotních službách.

Na sociálních sítích (Twitter: @s_prava a Facebook: Práva lidí s postižením) jsme zvyšovali povědomí o životě lidí s postižením a tím i vnímavost veřejnosti vůči této významné skupině obyvatel. Např. jsme slavili různé pamětihodné dny (Mezinárodní den Alzheimerovy choroby) či mainstreamovali téma postižení do různých záležitostí běžného života (umění, sport). Dále jsme informovali o právních i neprávních vývojích v této oblasti, a to jak mezinárodních, tak i národních. Pozitivní je, že členská základna facebookové skupiny Práva lidí s postižením se vytrvale zvyšuje. Od počátku roku 2020 se téměř zdvojnásobila.

Brno 3. listopadu 2020

JUDr. Stanislav Křeček v. r.
veřejný ochránce práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)